

Schoon Water voor Brabant

Deel A: managementsamenvatting

Projectjaar 2014-2015

Auteurs: Y.M. Gooijer en P. Leendertse (CLM)
Publicatienr.: CLM-902

© CLM, augustus 2016

CLM Onderzoek en Advies

Postbus:

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres:

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700

F 0345 470 799

www.clm.nl

1. Inleiding

In de provincie Noord-Brabant loopt het programma 'Schoon Water voor Brabant'. Dit programma is gericht op het verminderen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen die een risico vormen voor de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Het programma bestaat uit twee onderdelen: I) grondwaterbeschermingsgebieden en II) verbreding over heel Brabant.

Grondwaterbeschermingsgebieden

Doel van het project binnen de grondwaterbeschermingsgebieden is de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het grondwater te verminderen. Grondwater is de bron voor drinkwater en dat willen we schoon houden. Het project omvat elf kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden, namelijk Bergen op Zoom, Budel, Eindhoven-Aalsterweg, Helmond, Helvoirt, Lith, Macharen, Nuland, Roosendaal, Vessem en Waalwijk. In deze gebieden zetten alle gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen stappen om de emissie naar het grondwater te verminderen: agrariërs, gemeenten, bedrijven en bewoners. Dit onderdeel is in 2001 gestart in Waalwijk en steeds verder opgeschaald naar meer gebieden en meer deelnemers.

Het doel van 'Schoon Water 2014-2015' in de grondwaterbeschermingsgebieden is het voortzetten en verankeren van de behaalde resultaten en opgebouwde contacten. Ook moet een verdere beperking van het gebruik van bestrijdingsmiddelen gerealiseerd worden.

Verbreding naar heel Noord-Brabant

Sinds 2012 is ook een verbredingsproject in de gehele provincie Brabant gestart. Maatregelen die in de grondwaterbeschermingsgebieden goed werken, d.w.z. goed zijn voor teler én milieu, worden breed verspreid door heel Brabant. De nadruk in dit onderdeel van het programma ligt op de oppervlaktewaterkwaliteit.

Bovenstaande programmaonderdelen worden apart gerapporteerd, met een gezamenlijke samenvatting:

- A) samenvatting programma Schoon Water voor Brabant (grondwaterbeschermingsgebieden en verbreding)
- B) Rapportage Schoon Water Grondwaterbeschermingsgebieden
- C) Rapportage Schoon Water Verbreding

CLM, Delphy en ZLTO verzorgen de uitvoering van het project. Dit is rapportage A, een managementsamenvatting van het programma 'Schoon Water voor Brabant' over 2014-2015.

2. Omvang

In totaal doen ruim 750 agrarische ondernemers mee aan het project: akkerbouwers, loonwerkers, veehouders via de loonwerkers, vollegrondsgroententelers en boomkwekers. Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden doen daarnaast 18 gemeenten mee, alsmede een tiental bedrijven. De communicatie richting bewoners bestond uit 50 'schoon water-lessen' op basis- en middelbare scholen (afbeelding 1). Met deze campagne zijn 900 leerlingen bereikt.

Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden wordt op 85% van het landbouwareaal Schoon Water maatregelen genomen (dat is 4.000 hectare). Via het loonwerk vinden deze Schoon Water maatregelen ook op 4.500 hectare buiten de gebieden plaats. Brabant breed is dat op 33% van het landbouwareaal het geval, in totaal op ruim 41.000 hectare. Het deelnemend landbouwareaal in beide projecten is daarmee zo'n 50.000 hectare.

Alle deelnemers nemen maatregelen op hun bedrijf om emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het water te verminderen. Zij kunnen deze maatregelen vastleggen in een specifiek voor Schoon Water ontwikkelde gewasbeschermingsmonitor: de [SchoonWaterWijzer](#).

Samenvatting Schoon Water voor Brabant 2014 - 2015

Deelnemers krijgen individueel of groepsgewijs begeleiding om de emissie naar water zover mogelijk te verminderen. Tijdens veldbijeenkomsten kijken ze bij elkaar en wordt de gewasbescherming besproken. Daarnaast worden deelnemers gestimuleerd met innovaties aan de slag te gaan. Voor bovenwettelijke maatregelen kunnen zij aanspraak maken op een zogenaamde stimuleringsbijdrage. Innovaties waar we ons in 2015 op gericht hebben zijn o.a. de aanleg van wasplaatsen met zuiveringssysteem om erfemissie te voorkomen, mechanische onkruidbestrijding, emissiereducerende spuittechniek en Beslissings Ondersteunende Systemen (BOS).

Voor de doelgroep niet-landbouw zijn de gemeenten in 2014 en 2015 verder begeleid ten aanzien van chemievrij beheer verhardingen, groen en sportvelden. Voor deze doelgroep geldt via landelijke wetgeving dat per 31 maart 2016 op verhardingen geen bestrijdingsmiddelen meer gebruikt mogen worden. Voor openbaar groen ligt de ingangsdatum van het verbod op november 2017. Voor sportvelden is een “green deal” opgesteld en is 2020 genoemd als einddatum voor middelengebruik. In 2015 hebben we deelnemende gemeenten begeleid om de chemievrije werkwijze te verankeren of te bereiken, waar dat nog niet het geval was. Voor sportvelden hebben we via pilots bij een aantal gemeenten de kennis en ervaring met chemievrij sportveldbeheer verder ontwikkeld.

Een aantal deelnemende bedrijven (o.a. Bavaria, Kempen Airport) werkt chemievrij volgens de Barometer Duurzaam Terreinbeheer). Heineken heeft na advies en begeleiding in 2015 de omschakeling naar chemievrij beheer gemaakt. Ook een aantal hoveniers is begeleid naar chemievrij werken.

Afbeelding 1: Naast Brabant Water, CLM en Delphy hebben Schoon Water telers ook meegewerkt aan de scholencampagne. Ze vertelden de leerlingen over hun bedrijf en namen soms ook een indrukwekkende machine mee. Zoals hier in Eindhoven.

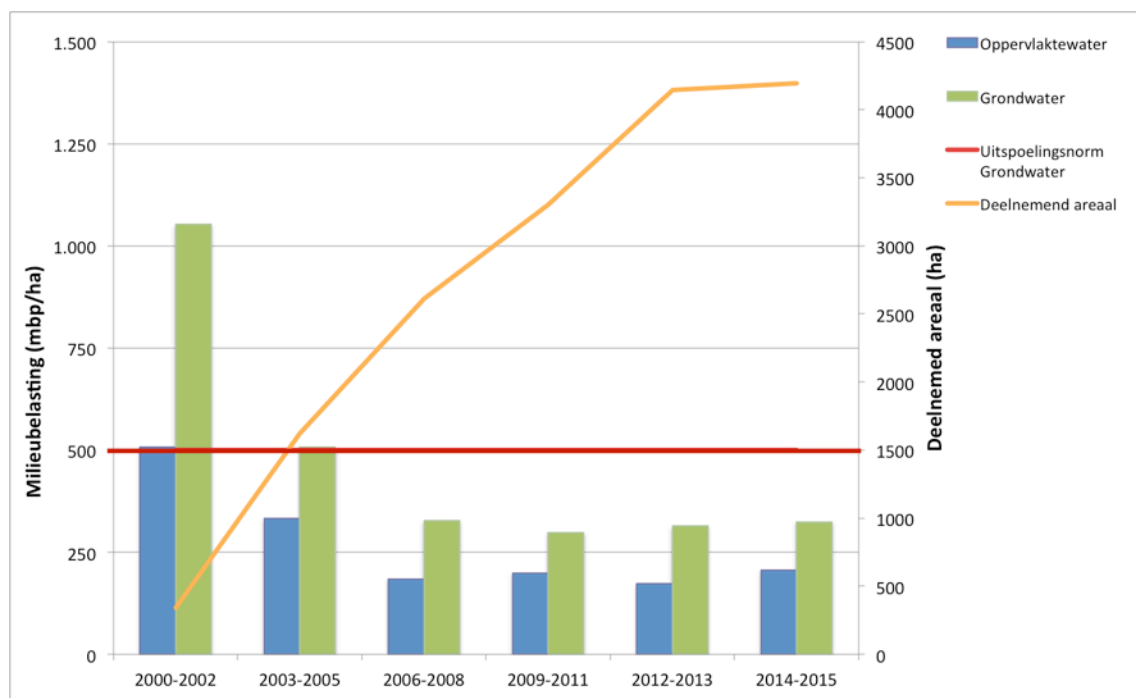
3. Milieuresultaat

De door deelnemers uitgevoerde bespuitingen rekenen we om naar milieubelasting met de CLM-milieumeetlat (2015). Op die manier kunnen we het milieuresultaat van het Schoon Water programma in beeld brengen.

Grondwaterbeschermingsgebieden

De gemiddelde milieubelasting in de landbouw binnen de grondwaterbeschermingsgebieden, dus voor alle gewassen in deze gebieden, ligt in de periode 2014-2015 ruim onder de uitspoelingsnorm van 500 milieubelastingpunten per ha (mbp/ha).

In figuur 1 is te zien dat sinds de start van het project in 2000 de milieubelasting voor het grondwater een duidelijk dalende trend laat zien. Terwijl landelijk gezien vanaf 2000 de milieubelasting voor grondwater nagenoeg gelijk is gebleven. Maatregelen om uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar het grondwater te verminderen blijken ook een positief effect op het oppervlaktewater te hebben. Ook de milieubelasting oppervlaktewater laat een sterk dalende trend zien. Terwijl het deelnemend areaal (oranje lijn) over de projectperiode sterk is toegenomen, ook van moeilijke teelten.

Figuur 1: Gemiddelde milieubelasting van grondwater en oppervlaktewater (mbp/ha) van de grondwaterbeschermingsgebieden van Schoon Water tussen 2000 en 2015. De horizontale rode lijn geeft de uitspoelingsnorm van 500 mbp/ha weer. De oranje lijn geeft het deelnemend areaal weer.

Alle 16 Schoon Water gemeenten met een grondwaterbeschermingsgebied¹ beheren in 2015 het groen in deze gebieden chemievrij en 15 gemeenten doen dat ook op verhardingen (tabel 1). De weg die in voorgaande jaren is ingeslagen richting chemievrij beheer is hiermee in de meeste gemeenten ondertussen verankerd. Alleen Roosendaal gebruikte chemie om verhardingen onkruidvrij te houden in het grondwaterbeschermingsgebied. Roosendaal is overgestapt op toepassing van Ultima, een middel dat vanaf 31 maart 2016 ook onder het verbod voor gebruik van bestrijdingsmiddelen op verhardingen valt.

¹ Bergeijk, Baarle-Nassau en Laarbeek zijn op eigen initiatief bij het project aangehaakt. Alleen Bergeijk heeft een grondwaterbeschermingszone. Laarbeek heeft een minder kwetsbare winning met een boringsvrije zone. De gemeente Maasdonk is door een gemeentelijke herindeling opgegaan in de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch.

Samenvatting Schoon Water voor Brabant 2014 - 2015

Tabel 1 Onkruidbestrijdingsmethoden binnen de grondwaterbeschermingsgebieden op verhardingen, openbaar groen en op sportvelden in de gemeenten in 2015.

Gemeente	Verharding	Openbaar groen	Sportvelden
Bladel	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
Eindhoven	niet-chemisch	niet-chemisch	Chemisch
Haaren	niet-chemisch	niet-chemisch	n.v.t. ⁽¹⁾
Loon op Zand	niet-chemisch	niet-chemisch	Niet bekend ⁽²⁾
Oss	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
s-Hertogenbosch	niet-chemisch	niet-chemisch	n.v.t. ⁽¹⁾
St. Michielsgestel	niet-chemisch	niet-chemisch	Niet bekend ⁽²⁾
Roosendaal	Chemisch	niet-chemisch	Chemisch
Waalwijk	niet-chemisch	beperkt chemisch ⁽³⁾	n.v.t. ⁽¹⁾
Waalre	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
Veldhoven	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
Helmond	niet-chemisch	niet-chemisch	Chemisch
Eersel	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
Bergen op Zoom	niet-chemisch	niet-chemisch	niet-chemisch
Cranendonck	niet-chemisch	niet-chemisch	n.v.t. ⁽¹⁾
Bergeijk	niet-chemisch	niet-chemisch	n.v.t. ⁽¹⁾

(1) geen sportvelden in grondwaterbeschermingsgebied

(2) sportveldbeheer door derden

(3) bestrijding wortelonkruiden in groen gebeurt chemisch

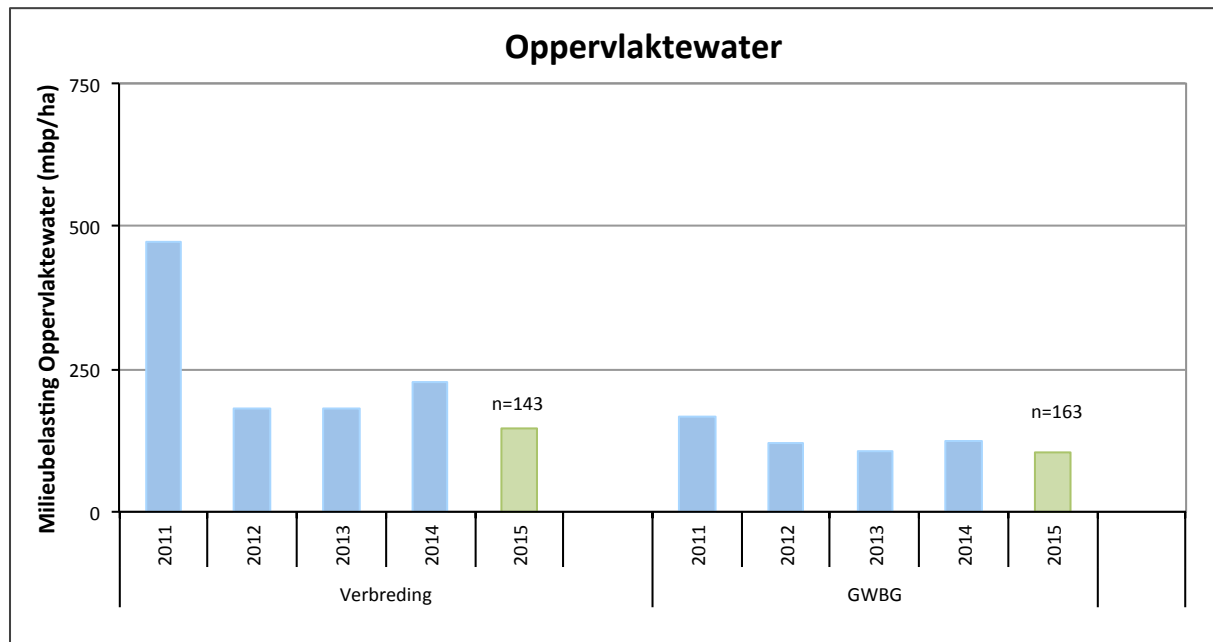
Sportvelden

In 2015 is er veel aandacht geweest voor het chemievrij beheer van de gemeentelijke sportaccommodaties. De gemeenten Haaren en Bladel werken al jaren zonder chemie op de sportvelden. Bij de andere Schoon Water gemeenten is er de wil hiermee aan de slag te gaan, maar wordt (veelal incidenteel) wel chemie gebruikt.

Schoon Water Verbreding

Binnen de verbreding hanteren we een representatieve steekproef (ca. 30% van de deelnemers) om het middelengebruik en de milieubelasting van grond- en oppervlaktewater te berekenen. De milieubelasting van de verbredingsdeelnemers is vergeleken met die van de telers binnen de grondwaterbeschermingsgebieden.

Voor oppervlaktewater is sinds de start van het project een flinke vermindering van de milieubelasting gerealiseerd (figuur 2). De milieubelasting is in 2014 wat gestegen, maar was in 2015 weer op het niveau van 2012, terwijl het aantal deelnemers sinds die tijd is verdubbeld. De milieubelasting van de Verbreding is vergelijkbaar met die binnen de grondwaterbeschermingsgebieden in 2015.

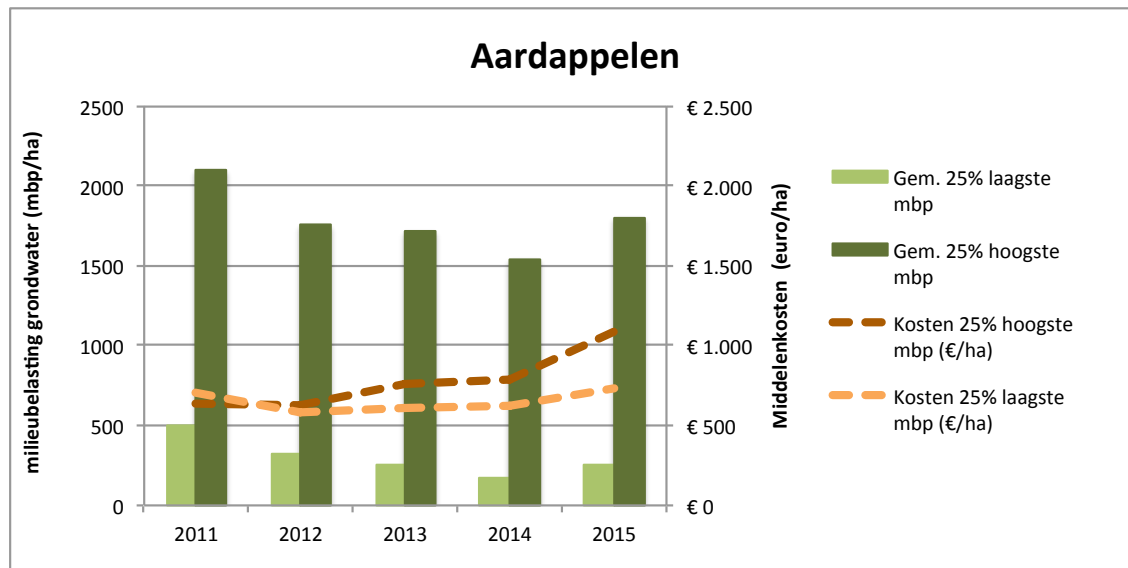
Figuur 2: Totale gemiddelde milieubelasting voor het oppervlaktewater (mbp/ha) in de verbreding en binnen de grondwaterbeschermingsgebieden (GWBG). 'n' geeft het aantal telers weer waaruit de steekproef bestaat.

Middelkosten

De kosten van een middel vormen –naast effectiviteit- een belangrijk keuzecriterium voor telers. In 2016 gaan we telers ook op basis van het kostenplaatje van de bespuiting proberen te overtuigen om de milieubelasting nog verder te verlagen. Dit werkt natuurlijk alleen daar waar een effectieve bespuiting minder milieubelasting heeft en ook nog eens minder geld kost. In aardappel is dat zeker mogelijk.

In figuur 3 is -voor de periode van 2011 tot 2015- de gemiddelde milieubelasting weergegeven van 25% van de telers met de laagste milieubelasting en die van 25% van de telers met de hoogste milieubelasting. Respectievelijk de lichtgroene en donkergroene staafjes. De stippellijnen geven de gemiddelde middelkosten (€/ha) aan voor deze groepen. Respectievelijk de lichtbruine en donkerbruine stippellijn.

Figuur 3 laat zien dat in 2015 de middelkosten voor telers met een lage milieubelasting 1/3 lager zijn dan de middelkosten voor telers met een hogere milieubelasting. Lagere milieubelasting zorgt in dit geval ook voor lagere middelkosten! De totale kosten van de teelt kunnen bij telers met een lagere milieubelasting natuurlijk wel gelijk of hoger zijn wanneer zij extra maatregelen of technieken hebben toegepast die duurder zijn.

Figuur 3: gemiddelde milieubelasting grondwater en middelkosten van 25% aardappeltelers met de laagste milieubelasting en 25% telers met de hoogste milieubelasting.

4. Borging van Schoon Water aanpak

Na afloop van projecten gericht op thema's zoals waterkwaliteit neemt de aandacht van de deelnemers voor deze onderwerpen vaak af. De primaire bedrijfsvoering vraagt alle aandacht en zonder agendering van deze thema's via groepsbijeenkomsten, individuele begeleiding en communicatie verslapt de motivatie. Ook voor Schoon Water is dit een aandachtspunt. Het doel van het project duurt voort, dus borging is belangrijk. En inspanningen zijn daarom gericht op behoud van bereikte resultaten.

In 2014-2015 zijn verschillende elementen van borging ontwikkeld:

- **Investering in 'harde' Schoon Water technieken:** vanaf de start van het project stimuleren we deelnemers te investeren in 'harde' technieken die bijdragen aan schoner water. Een goed voorbeeld zijn spuitmachines zoals Wingssprayer en luchtondersteuning die minder drift veroorzaken en een lagere dosering nodig hebben. De telers en loonwerkers die deze machines hebben aangeschaft blijven deze technieken gebruiken, met of zonder project. In de niet-landbouw zijn deelnemers gestimuleerd niet-chemische technieken aan te schaffen, zoals heetwater- of heteluchttechniek.
- **Contract tussen deelnemers en Schoon Water partners:** in het project hebben we als onderdeel van borging een contract opgesteld tussen de deelnemers en de provincie Noord-Brabant (als vertegenwoordiger van de Schoon Water partners). De contracten zijn door de deelnemers ondertekend. Wel is dit een afspraak op papier.
- **Schoon Water kennis en communicatie:** in het project vormt (nieuwe) kennis een cruciale factor. Een goede gewasbescherming is uitermate belangrijk voor de teler. Wanneer een goede gewasbescherming te combineren valt met het realiseren van scho(o)n(er) water zijn deelnemers bereid ver te gaan in het verminderen van gebruik en emissie. Daar is wel praktische en nieuwe kennis voor nodig. Als onderdeel van borging en verspreiding van kennis hebben we de afgelopen jaren enkele instrumenten ontwikkeld: de Schoon Water gewasbeschermingsmonitor ([SchoonWaterWijzer](#)), de [Schoon Water website](#), -twitter en -facebookaccount. Schoon Water middelenkeuze-kaarten, spreekuren, telefonische hulplijn met adviseur en korte films over maatregelen die deelnemers nemen ([onkruidbrander](#) en [verwerking waswater](#)). Hetzelfde geldt voor niet-landbouw. Ook daar is veel kennis ontwikkeld en gedeeld. Zoals de artikelen "Tuinigif verdwijnt langzaam uit beeld" en "Nog steeds gif op de stoep" in resp. de Volkskrant en Trouw (met Schoon Water inbreng). Vereniging Eigen Huis informeerde haar 700.000 leden in haar blad over verbod Roundup en chemievrij tuinieren met verwijzing naar Schoon Water.

Gewasbescherming is echter altijd in beweging. Er komen nieuwe ziekten en plagen, er ontstaan resistenties, er komen nieuwe middelen en methoden. Al deze kennis moet op maat ontsloten worden en beschikbaar blijven. Dat is ook steeds het signaal van de betrokken telers, loonwerkers, hoveniers en gemeenteambtenaren.

- **De kracht van het netwerk:** in het project is de kracht van het netwerk uitermate belangrijk gebleken. We hebben een netwerk opgebouwd vanuit de grondwaterbeschermingsgebieden met betrokken telers en loonwerkers, gemeenteambtenaren en hoveniers. Dit netwerk is gekoppeld via adviesgroepen aan de medewerkers van provincie, drinkwaterbedrijf, waterschappen, ZLTO en Duinboeren. En dit netwerk heeft een goede verbinding met de bestuurders van deze Schoon Water partners. Mede vanwege de bottom-up binding draagt dit netwerk bij aan verankering van de resultaten. Belangrijk hierbij is ook de rol van aanjagers. De agendering van het probleem door de waterpartijen helpt de juiste druk te houden. Het aanjagen van de partijen inclusief de adviseurs door de onafhankelijke procesbegeleider om steeds het waterdoel (Schoon Water) centraal te stellen helpt om de focus te behouden.
- **De koppeling met de markt en ketenpartijen:** in het project is de afgelopen twee jaar hard gewerkt aan een koppeling met de afzetmarkt. Inmiddels is een samenwerking met Bakker Barendrecht, Vogelaar, AH en Nedato gestart. Dit levert verankering, juist omdat telers gevoelig zijn voor signalen uit de markt. Wel is het zaak de positieve deelname aan Schoon Water voorop te laten staan. Wanneer telers het gevoel hebben dat ze gedwongen worden door de markt, kan dat negatieve effecten hebben. Als afnemers telers stimuleren gebruik te maken van de SchoonWaterWijzer kan op die manier ook een vorm van borging optreden. Ook is een koppeling gelegd met de markt van toeleveranciers. De projectpartners hebben met Agrodiss gesproken over hun betrokkenheid bij en rol in Schoon Water voor Brabant.
- **Steuntje in de rug van regelgeving:** in het project speelt de regelgeving op de achtergrond een belangrijke rol. Mede door de voorbeelden vanuit Schoon Water heeft de rijksoverheid besloten middelengebruik in gemeenten en op verhardingen te verbieden per januari 2016, vanwege het negatieve effect op de waterkwaliteit voor drinkwaterwinning. Voor deze groep betekent het dat de resultaten van Schoon Water voor Brabant geborgd worden door regelgeving die een verbod stelt. Voor landbouw lijkt de regelgeving maar beperkt een steun in de rug te bieden. Er komen regels in het activiteitenbesluit o.a. voor driftreductie en erfemissie, maar deze regels zijn vooral op de grote groep gericht en lijken te veel afgezwakt om borging van Schoon Water in de landbouw te garanderen. Schoon Water telers nemen vaak bovenwettelijke maatregelen en doen dat op basis van vrijwilligheid. Borging zit hier meer in het toepassen van maatregelen die goed zijn voor teler en milieu. Overigens kan regelgeving emissievermindering en borging daarvan soms ook tegenwerken, zoals momenteel bij de heretikettering aan de orde is². Vanuit Schoon Water zijn we scherp op deze ontwikkelingen en kaarten dit ook aan bij de overheid via het Schoon Water loket.

² De heretikettering bemoeilijkt in een aantal teelten het toepassen van LDS (Lage Dosering Systemen).

- **Transitie nog niet klaar:** in een analyse van het Schoon Water project heeft hoogleraar Jan Rotmans duidelijk gemaakt dat in termen van transitie Schoon Water goed op weg is, maar zeker nog niet klaar. Zijn stelling is dat nu doorgepakt moet worden om alle Brabantse gemeenten en alle telers en loonwerkers aan de Schoon Water aanpak te krijgen. Voor borging zou een verdere opschaling naar heel Brabant een belangrijke stap zijn. Dan kan de aanpak ‘gemeengoed’ worden en zal terugval minder zijn. Ook is via een green deal afgesproken de (ervaringen met de) Schoon Water aanpak te verspreiden naar Nederland. Hierin zijn voorzichtige stappen gezet, in Zeeland loopt sinds juni 2015 een Schoon Water programma.

Afbeelding 2: Borging van de Schoon Water maatregelen d.m.v. investeringen in technieken werkt goed. Deze technieken zorgen ook na afloop van het project blijvend voor minder emissie van gewasbeschermingsmiddelen. In het project wordt daarom veel aandacht besteed aan innovaties, zoals hierboven tijdens een demonstratie bij een van de sperzieboongroepen met een demospuut met daarop verschillende emissiereducerende technieken.

5. Communicatie

Gerichte communicatie is van groot belang voor Schoon Water voor Brabant. Het toont de successen en biedt algemene informatie over het project. Zowel aan deelnemers aan het project als aan anderen binnen en buiten Brabant. Daarnaast geeft het zichtbaar maken van de opgedane ervaringen buiten Brabant invulling aan de Green Deal ‘Schoon Water voor Nederland’.

De website www.schoon-water.nl vormt de basis van alle communicatie rondom Schoon Water. Hier is alle relevante informatie terug te vinden. Daarnaast delen we via twitter en facebook nieuws vanuit Schoon Water. Ook persberichten en artikelen in de agrarische pers zijn een belangrijk onderdeel van de communicatie. Projectpartners en uitvoerders lichten daarnaast Schoon Water vaak toe tijdens symposia en andere bijeenkomsten. Voor deelnemers vormen hiernaast de Schoon Water teelttips een nuttige informatiebron.

Samenvatting Schoon Water voor Brabant 2014 - 2015

Belangrijk communicatiemoment in 2015 was het symposium 'Schoon Water stroomt door Brabant'. Op het symposium maakte Gerard Nabuurs van de ZLTO bekend dat boomkweker Marcel Michels winnaar is van de Schoon Water prijs 2015. Gastspreker Henk Leenders (Tweede Kamerlid namens PvdA) sprak zijn waardering uit voor de positieve resultaten in Schoon Water en de Brabantse partners keken optimistisch naar de toekomst: de succesvolle aanpak wordt voortgezet.

Afbeelding 4: voorbeelden van communicatie vanuit Schoon Water in 2014-2015. Alle communicatie-uitingen zijn te vinden in de digitale knipselkrant (<http://www.schoon-water.nl/sw-in-de-pers/recent>)

6. Conclusies

Voor zowel grondwater als oppervlaktewater is sinds de start van het project een flinke daling van de milieubelasting gerealiseerd in de meeste aparte teelten en ook voor alle teelten samen. Dit gebeurt op een areaal van 50.000 ha. Een aantal gewassen blijft nog boven de uitspoelingsnorm van grondwater. In deze gewassen kunnen de verschillen tussen telers aanzienlijk zijn. We gaan van dit verschil gebruik maken om aan te tonen dat het met minder milieubelasting ook mogelijk is gewassen effectief te beschermen. Hierbij laten we ook zien dat dit soms ook lagere middelkosten met zich meebrengt.

De resultaten laten ook zien dat nieuwe ontwikkelingen de behaalde resultaten negatief kunnen beïnvloeden. Gebruik van bepaalde middelen met hoge milieubelasting is hardnekkig en kan de milieubelasting doen toenemen als adviseurs er minder 'bovenop' zitten. Ook kunnen nieuwe middelen leiden tot een stijging in sommige teelten. Daarnaast is er altijd de weersinvloed die effect heeft op de ziektedruk, het middelengebruik en de mate van af- en uitspoeling naar water.

Er wordt veel over het project gecommuniceerd, in verschillende media, door verschillende projectpartners en uitvoerders.

Daarnaast wordt via verschillende routes ingezet op borging van Schoon Water maatregelen. De investering in harde technieken is daarbij een belangrijk element. De innovatiebijdrage vanuit Schoon Water is daarbij een belangrijke stimulans. Kennisverspreiding en communicatie-instrumenten dragen bij aan borging. Wel vragen deze instrumenten onderhoud. Dat is ook voor het netwerk het geval. Het draagt bij aan borging, maar vraagt ook onderhoud.

Regelgeving kan sterk bijdragen aan borging. Voor verhardingen en openbaar groen gaat dat gebeuren, voor landbouw minder. Voor landbouw zit de borging meer in de toepassing van (vaak) bovenwettelijke maatregelen die goed zijn voor teler én milieu. Opschaling naar alle ondernemers kan sterk bijdragen aan borging. Verbreding naar andere delen van Nederland zal de bekendheid van Schoon Water versterken. Wel zal ook dan het belang van nieuwe kennis en een stevig netwerk cruciaal blijven.

Vervolg Schoon Water voor Brabant

Schoon Water verbreding liep van 2012-2015 en Schoon water in de grondwaterbeschermingsgebieden liep in 2014 en 2015. Dit betekent dat in 2015 extra aandacht is gezet op evaluatie en planvorming voor een vervolg. Een vervolg wordt door betrokken partijen wenselijk geacht, om:

- Behaalde resultaten te bestendigen, zeker waar het vrijwillige (gedrags)maatregelen betreft blijft dit nodig;
- Ontwikkeling en implementatie van nieuwe technieken en managementmaatregelen te bevorderen;
- Resterende waterkwaliteitsknelpunten met middelen in grond- en oppervlaktewater in Noord-Brabant op te lossen.

Voor de grondwaterbeschermingsgebieden en de overall communicatie is inmiddels gestart met 'Schoon Water voor Brabant 2016-2020'.